

В. О. Науменко
Ф. І. Мовчун
С. С. Тарнавська

УКРАЇНСЬКА МОВА та ЧИТАННЯ

2 клас
Перша частина

Віра Науменко
Антоніна Мовчун, Світлана Тарнавська

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

2 клас

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти

У двох частинах

Частина 1

Київ
«ГЕНЕЗА»
2019

фрагмент інтерактивної версії підручника:
<https://youtu.be/JQP1fhtNArk>

ЛЮБИЙ ХЛОПЧИКУ! ЛЮБА ДІВЧИНКО!

У твоїх руках підручник, над яким працювало багато людей. Спілкуйся з ним як з найкращим другом.

Ти вже вмієш читати й писати, висловлюєш свої думки. Утім, щоб оволодіти мовою, потрібно відкрити ще чимало її таємниць.

Розкрити таємниці мови й оволодіти літературними скарбами допоможуть тобі герої підручника — Емма, Ерік, Микита, Тоня, Матвійко-мудрійко.

Емма — дбає, аби тобі були зрозумілі емоції всіх, з ким спілкуєшся. Її ім'я і слово *емоції* починаються однаково.

Ерік — родом з Данії. Разом ви відкриєте дорогу до мовних скарбів. Цінує енергійність, рішучість.

Микита — український хлопчик. Любить свою країну, сім'ю, пригоди і друзів. Сильний та кмітливий.

Тоня родом з Норвегії. Спритна, обожнює спілкування.

Матвійко-мудрійко — любить читати, надає потрібну інформацію, розважливий. Радо допоможе розв'язати проблеми.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

— спілкуємося, розігруємо діалог

— виконуємо завдання самотійно або в парі, групі

— читаємо, досліджуємо самотійно або в парі, групі; перевіряємо свої досягнення

— слухаємо

ОСІНЬ ДАРУЄ НАМ РАДІСНУ ЗУСТРІЧ

З **ким** дарує осінь зустріч? Чому саме **осінь** дарує зустріч?

Осінь покликала мене до школи

Які **емоції** викликала осінь?

1. Прочитайте разом розмову героїв підручника. Що викликала в дітей радість? На якій сторінці ви з ними познайомилися?

— О, Тоню, Матвійку-мудрійку! Наші друзі-другокласники вже впізнали нас. Усіх вітаю! Тоню, у твоїх очах сяє радість!

— Добрий день, Микито, Матвійку-мудрійку! Я рада, що ми будемо разом читати, міркувати. Я вивчатиму українську мову. Упевнена, що мені буде цікаво-цікаво!

— Вітаю, друзі! Я завжди готовий допомогти! До зустрічі на сторінках підручника.

2. Прочитай. Даня — персонаж книжки «Мое щасливе життя» шведської письменниці Рус Лагеркранц. Дізнайся, що цікавило Даню, коли вона йшла вперше до школи. Що викликало в дівчинки страх? Що для неї було дуже важливим?

Даня йде до школи в перший клас. Їй цікаво, як там усе буде.

— Як ти думаєш, я сподобаюся вчительці? — спитала Даня тата.

— Звичайно, — відповів тато.

— А як ти думаєш, я сподобаюсь своїм однокласникам?

Раптом їй стало страшно. А що, як у неї зовсім не буде друзів?

3. Пригадай свої відчуття доробогою до школи в перший клас. Покажи виразом обличчя свої емоції. А який настрій був у тебе по дорозі у другий клас? Даня запитувала тата про те, що її цікавило. Які запитання в тебе виникли? Від кого ти хочеш одержати на них відповідь?

4. Прочитай рядки з пісні «Вчителі» (слова і музика Назара Савка).

Вчителі, вчителі,
наші другі батьки.
Ми у школу до вас
всі йдемо залюбки.

 5. Відшукайте на каналі «З любов'ю до дітей» відео пісні «Вчителі», послухайте всю пісню. Придумайте свої танцювальні рухи і проспівайте пісню разом з виконавцями. Розкажіть, що найбільше сподобалося: танець, слова пісні, музика, спів, усе відео.

— Слухаючи, звертай увагу на вираз обличчя співрозмовника, його рухи.

6. Прочитай, з ким Даня поділилася своїми враженнями про перший шкільний день. Які емоції переживала дівчинка? З ким ти ділишся своїми враженнями?

Увечері їхня сім'я святкувала перший шкільний день.

А їхня сім'я — це сама Даня, тато й Мурка.

— То було не так і страшно, — розказувала Даня Мурці. — Я трішечки хвилювалася і дуже-дуже раділа.

Розпізнай і назви емоції цих дітей. Якими смайликами їх позначиш?

Сашко Бондарев, який виграв усі чемпіонати України з картингу.

Вілладс — герой кінофільму «Вперед до школи». Живе в Данії. Хлопчикові 6 років. За пригодами йому ніколи сумувати.

Знаю, що людина може переживати різні емоції. Їх викликають події, слова співрозмовника, погода, книжка — усе, що людина чує, бачить, чого торкається. Розпізнаю емоції за виразом обличчя співрозмовника, жестами.

Школа дає нам крила

Що дає нам *крила*?

Чим школярі подібні до парашутистів?

Що в рюкзаках у школярів і що — у парашутистів?

Анатолій Качан — український дитячий письменник. Зі своїми читачами завжди розмовляє серйозно, змагатися з ним у знанні скоромовок, лічилок, безкінечників даремно — їх письменник знає безліч.

КРИЛАТА ШКОЛА

На світанку вулицею міста,
Де шумлять про зиму явори,
З рюкзаками, як парашутисти,
Поспішають юні школярі.

Наша рідна школа біля гаю
Схожа на літак-аероплан.
Цей літак щоранку вирушає
До Країни творчості і знань.

Опадає з кленів жовте листя
На куці калини, мій рюкзак.
Осінь у червоному намисті
Проводжає літо на літак.

1. Що тебе зацікавило у вірші? Які картини виникли в уяві? Що ти хочеш намалювати?

2. Прочитай вірш, а потім попрацюй зі схемою-літаком. На які запитання можеш дати відповідь? Постав свої запитання.

3. Чи можеш назвати свою школу крилатою? Поясни чому.

4. Прочитайте групами виділені у вірші рядки. Як поет пояснює, що прийшла осінь? Послухайте, як міркує Ерік. А як думаєте ви?

— Про осінь і літо поет розповідає у вірші як про людину. А насправді, що то за «червоне намисто»? Закінчилося літо, прийшла осінь. Як про це сказав поет? Називаємо такі вислови барвистими, образними. Так само гарно можна сказати й про інші пори року.

5. Розгадай ребуси. Перевір, чи є ці слова у вірші.

МІ 100

НАМИ 100

10

6. Закінчи запитання словами з вірша.

Поспішають з рюкзаками

Ш							
---	--	--	--	--	--	--	--

 ?

Осінь схожа на

				К	?
--	--	--	--	---	---

Осінь проводить

			О	?
--	--	--	---	---

Опадає

Л					?
---	--	--	--	--	---

Літак вирушає до Країни

		а			?
--	--	---	--	--	---

Запам'ятовую вірш. Умію відшукувати в тексті слова, доповнювати запитання, давати на них відповідь. Можу пояснити, чому школа, у якій я вчуся, крилата.

Наші враження про барвисті літні дні

Літні дні *барвисті*?

— Звичайно, барвисті. Улітку в тебе був час і на мандрівки, і на ігри з друзями, і на нові книжки. Дні, багаті на враження, барвисті. Якщо вони одноманітні, то кажуть...

Допоможи Матвійкові дібрати потрібне слово.

Доведи за світлинами Славчика, що літо дарує багато вражень.

11

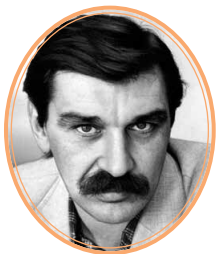

Відшукай на світлинах Славчика та його друзів. Про друзів він розповів так:

- Юля мало купалася і боялася їздити верхи на коні.
  - Роман не катався на велосипеді.
  - Надійка найбільше полюбляла плавати в морі.
- Розкажи про свій відпочинок.

Прочитай прізвище автора, заголовок вірша. «Пробіжи» очима текст. Чи є в ньому слова *барвисті дні*? Проглянь текст швидко ще раз. Яке слово часто повторюється? Полічіть удвох, скільки разів у тексті разом із заголовком повторюється слово *канікули*. Звірте свої результати.

Анатолій Костецький — український дитячий письменник. Навчився читати й писати в п'ять років. З раннього дитинства був упевнений, що стане письменником.

КАНІКУЛИ

«Канікули! Канікули!» — співає все навколо. Канікули, канікули, канікули у школі! А що таке канікули? Це — літні дні барвисті, це час, коли нам ніколи хоча б на мить присісти, бо треба мчати босими наввипередки з вітром,

ЯК ЧИТАТИ?

радісно, голосно

швидше

з густих лісів приносити горіхів повні відра.

Це час у річці хлюпатись, підсмажувати спину і зранку в лузі слухати тонку струну бджолину...

Це час, коли за друзями ми скучим, як ніколи, і нам страшенно схочеться скоріше знов до школи!..

повільніше

тихо

виділити голосом

1. Який настрій передано у вірші? Коли тобі влітку було радісно? Коли — сумно?
2. Чи погоджуєшся ти з такою думкою: хоч автор вірша й не назвав усі твої улюблені розваги на канікулах, проте настрої твій передав?
3. Підготуйся до читання вірша вголос. Зверни увагу на підказки справа. Прочитай вірш виразно.
4. Прочитай виділені рядки. Чи хочеш у них щось змінити? Якщо так, то поясни чому.
5. Визнач, які емоції передано в цих рядках. Зістав зі своїми.
6. Який відпочинок дітей описано у вірші? Які думки щодо відпочинку наступного літа виникли в тебе? З ким ти їх хочеш обговорити?

Висловлюю свої думки. Визначаю почуття, які викликав у мене твір. Зіставляю настрої у вірші із власним. Висловлюю пропозицію, як змінити закінчення вірша.

СПІЛКУВАННЯ. ДІАЛОГИ

Усне спілкування. Людські емоції

— Тоню, Микито, ми з Еммою влітку відпочивали в дитячому таборі «Буковинське орлятко».

— Було так чудово! Гуртки, змагання, спортивні ігри.

— Я влітку теж не сумував — бігав на річку, допомагав бабусі. Дідусь мене брав на риболовлю, розповідав цікаві історії.

— У наш табір приїжджали письменники. Вони читали свої твори. Нам дуже сподобалася ця зустріч.

— А ще мене зацікавила казка «Смугастий Мурмотя» Лесі Мовчун.

1.1. Прочитайте текст групою.

Смугастий Мурмотя не дуже любив школу. Тільки вірші йому подобалися. Їх читала голосно та виразно вчителька Марися Борисівна. Мурмотя мав гарний музикальний слух і добре запам'ятовував віршики. А на інших уроках потягався за партою й позіхав, грався зі своїм хвостиком, розглядав пташок за вікном.

— Нецікаво в школі! — казав Мурмотя батькам. — От якби мені комп'ютер, тоді б я точно став котом ученим!

Мама купила комп'ютер, тато встановив програму для маленьких котиків. Натискаєш лапкою на комп'ютерну мишку і випускаєш на моніторі з нірки мишей.

Батьки спочатку зраділи, що Мурмотя став посидючим і зосередженим. Весь час сидів біля комп'ютера і старанно випускав мишок.

Та успіхів у школі не було й не було.

— Мурмотю, чому ж ти не встигаєш з уроками? — докірливо питала мама. — І надворі вже не гуляєш.

— Хіба ви не знаєте? Для навчання потрібен Інтернет! — відповів Мурмотя.

Нарешті Інтернет з'явився! Тепер Мурмотя зареєстрований у «Котограмі». Після уроків гасає з іншими кошенятами. Видирається на найвищі паркани, бігає по дахах. А фотографії викладає в «Котограмі»!

2. Розіграйте діалог.

— Ерік і Емма замислилися, чому Мурмотя не мав успіхів у навчанні. Вони спілкувалися, ставили одне одному запитання, сперечалися, чи стане Мурмотя котом ученим, як обіцяв батькам.

— Скажи, будь ласка, Еммо, ти звернула увагу на те, який талант мав Мурмотя?

— Так, він мав гарний музикальний слух і добре запам'ятовував віршики. А ти можеш пояснити, чому саме вірші йому подобалися?

— Я думаю тому, що їх читала голосно та виразно, мабуть, як музику, учителька Марися Борисівна. А ти ж сама сказала, що Мурмотя мав музикальний слух. На інших уроках котик потягався за партою й позіхав, грався зі своїм хвостиком, розглядав пташок за вікном.

— Вибач, будь ласка, кого він розглядав за вікном?

— Пташок. Еммо, поміркуймо, чому Мурмоті не допоміг у навчанні ні комп'ютер, ні Інтернет.

1. Як ти вважаєш, що відповіла на Ерікове запитання Емма?

2. У виділеному в тексті уривку промов слова мами з докором. Відшукай у тексті слова, які слід промовляти з незадоволенням.

3. Які емоції ти відчуваєш, читаючи про поведінку Мурмоті? Поясни своє ставлення до котика.

4. Чи дотримувалися Ерік та Емма правил культури спілкування?

5. Що Емма перепитувала в Еріка? Які слова вона використала при перепитуванні?

6. Що тобі хотілося б перепитати у співрозмовників? Перепитай. Уточни.

— Ми завжди реагуємо на почуте чи побачене, виявляємо наше задоволення або незадоволення, радість, страх, гнів, печаль тощо — тобто проявляємо емоції. Емоції можна передати смайликами.

Відшукай у казці про Мурмотю уривки тексту до цих смайликів.

— Пропоную позмагатися у виразному читанні.

2. Виразно прочитайте рядки вірша Миколи Дубаса «Сила слова» і передайте слово *ах* з відповідними емоціями — подиву, жалю та страху.

А все ж могутня сила слова:
Лишень одне маленьке «ах»
Містить великий
Подив, жаль чи страх.

Знаю, що люди під час спілкування передають інформацію, виявляють емоції. Умію дотримуватися культури спілкування. Якщо перепитую, уживаю слова вибачення: вибачте, пробачте, даруйте, прошу вибачення, перепрошую тощо.

Діалоги. Розігрування діалогів. Ставлення до почутого

— Я вчора зустрівся з однокласниками, і ми всі говорили, що влітку скучали за школою. Тільки засперечалися, чому діти ходять до школи. Кожен з нас мав свою думку.

— А я прочитала розповідь «До школи» Дмитра Чередниченка і пропоную це зробити всім.

3. Прочитай текст.

— Мамо, ходімо вже до школи! — просить Богданко.

— Ще рано, сину.

— Та вже видно.

— Але ще не пора.

Сидить Богданко та все мами питається:

— А зайці теж до школи ходять?

— Ходять. Тільки не зайці, а зайченята.

— І вовченята?

— І вовченята.

— І лисенята?

— І лисенята.

— І лелечата?

— І лелечата.

Думає щось Богданко, думає, а тоді знову:

— А де лелечата навчаються? Де їхня школа?

— У повітрі.

— А що ж вони там вивчають?

— Вони вчаться літати.

— А чого ми не вчимося літати?

— Бо люди не мають крил.

— То нащо ж у школу ходити?

— Щоб бути крилатим.

1. Що ти відповіси Богданкові на його запитання? Як розумієш відповідь мами?

2. Що означає для людини *бути крилатою*?

— Я щойно згадала Пеппі Довгупанчоку письменниці Астрід Ліндгрєн. Пеппі пішла до школи лише задля того, щоб мати канікули.

4. Прочитайте разом і усміхніться.

Томмі та Анніка нарешті вирішили вмовити Пеппі теж піти до школи.

— Ти не уявляєш, яка в нас добра вчителька, — хитро сказав Томмі, коли вони з Аннікою прийшли до Пеппі, спершу вивчивши уроки.

— Якби ти знала, як у школі цікаво! — підхопила Анніка. — Я б збожеволіла з горя, коли б не могла ходити до школи...

— І сидіти в школі не так уже й довго, — вів далі Томмі. — Тільки до другої години.

— Атож, і не встигнеш озирнутися, як уже канікули — різдвяні, великодні, літні, — додала Анніка.

Пеппі рішуче підхопилася на ноги.

— Це несправедливо, — суворо сказала вона. — Дуже несправедливо! Я цього не стерплю!

— Що несправедливо? — запитав Томмі.

— Через чотири місяці буде Різдво і у вас почнуться канікули. А в мене нічого не почнеться, — сумно мовила Пеппі. — Я не матиму канікул, навіть коротеньких, — крізь сльози додала вона. — Треба щось робити. Завтра ж я почну ходити до школи.

Томмі й Анніка аж заплескали в долоні з радощів.

Наступного дня Пеппі, як і обіцяла, з'явилася в школі. Вона забігла до класу і щосили гукнула:

— Привіт! Думаю, я не спізнилася на табличку *вноження*?

— Просимо до нас, люба Пеппі, — ласкаво сказала вчителька. — Я думаю, тобі тут сподобається, і ти навчишся багато цікавого.

— А я думаю, що матиму різдвяні канікули, — відповіла Пеппі. — Я тому й прийшла сюди. Справедливість перш за все!

 Які емоції викликав у вас цей уривок з твору? Чи насправді треба ходити до школи заради канікул?

 — Цікаві оповідання. Вони всі побудовані на розмові героїв між собою.

— А розмова двох чи кількох осіб, спілкування між ними — то діалог.

 — Нумо розіграймо ці діалоги. Ти, Микито, читатимеш слова автора, а слова героїв — Ерік, Тоня і я.

— Прочитаймо ще раз вірш Анатолія Качана «Крилата школа» на с. 9. Із цих розповідей та вірша складемо усну інформацію та передамо її співрозмовникові (одне одному).

Знаю, що розмова двох осіб, їхнє спілкування — це діалог. *Умію* розігрувати діалоги, складати усну інформацію, висловлювати своє ставлення до почутого.

ДИТИНСТВО — НАЙКРАЩА ПОРА

Найкраща? Світ такий великий! Треба вчитися в ньому жити.

Життя — це загадка, яку хочеться відгадати

Загадки цікаво відгадувати?

Наталія Забіла — українська дитяча письменниця. Свій перший вірш мала Тася написала у 5 років. Її твори — вірші, оповідання, казки — пройняті материнською любов'ю до дітей.

ДИВА КАЗКОВОГО ЛІСУ

Одного разу Катруся і Павлусь ходили по лісі над озером. Там, у низині, росло дуже багато ожини. На ній вже достигали ягоди — великі, схожі

на малину, тільки темно-червоні, аж синюваті. Раптом Катруся бачить — висить на кущі рукавичка. Сіра така, кошлата. Хто ж її тут повісив?

— Ось бачиш, Павлусю, — сказала Катруся, — це, мабуть, ішов дід лісом і загубив рукавичку. Пам'ятаєш, я тобі казку читала?

— І прибігли мишка-шкряботушка і жабка-скрекотушка! Ой, Катрусю, подивись, може, вони там сидять у рукавичці?

Катруся подивилась. Е, ні, рукавичка порожня! Катруся обережно зняла її з куща. Із чого ж це вона? І не шита, і не плетена, а така м'якенька.

Вдома діти показали свою знахідку мамі і Майці.

— Це не рукавичка, а пташине гніздо! — сказала Майя. — Не віриш мені, спитай в лісника Євгена Івановича.

Євген Іванович подивився на рукавичку і сказав:

— Так, це справді гніздо. Є така пташка — ремез. Це вона робить собі гнізда подібні до рукавички. Ось тут, де нібито великий палець, вхід до гнізда. Бачите, як хитромудро зроблено. Через такий вхід не пролізе ворог. І пташенята сидять собі там зовсім безпечно.

— А де пташенята? — спитав Павлусь.

— Пташенята вже підросли і вилетіли з гнізда.

Євген Іванович охоче і докладно розповів дітям про ремеза.

Виявляється, що це така зовсім невеличка пташка з руденькою спинкою, а шийка й голівка в неї білі, а на голівці ще й чорні смужки по боках. А дзьоб у неї довгий, гострий, і вона ним хапає дрібних комах і личинок. А ці комахи і їхні личинки — шкідники, вони псують дерева, роблять шкоду в лісі.

— Де ви знайшли це гніздо? — спитав Євген Іванович.

— На кущі біля озера.

— Так, так, ремези завжди гніздяться над водою. Вони роблять свої гнізда з кінського волосу, тоненьких травинок, рослинного пуху. Дуже майстерно зроблені їхні гніздечка. І справді схожі на рукавичку.

От яку цікаву знахідку привезе Катруся додому і покаже всім у класі.

Вона обережно поклала гніздечко в порожню коробку.

1. Що тебе зацікавило в цьому творі?
2. Що для Катрусі виявилось загадкою? Хто допоміг її відгадати?
3. Відшукайте відповіді разом з Еріком та Матвійком-мудрийком.

— Катруся зняла з куща рукавичку-гніздечко. Для чого вона це зробила? Що

розказало б гніздечко Катрусі? Що скажуть діти, вчителька, коли вона покаже гніздечко у класі? Що скажеш ти?

4. Чому лісник не зробив Катрусі зауваження за принесене пташине гніздечко?

— Нам бракує важливої інформації про ремеза, щоб правильно оцінити вчинок Катрусі. Виявляється, гніздечко, з якого вилетіли пташенята, ремези вдруге не використовують. Але ж це треба знати! По-моєму, краще гніздечок не чіпати.

5. «Рукавичка» — українська народна казка. Назви її персонажів. Чому Катруся згадала в лісі цю казку?

6. Розкажи про ремеза або його гніздечко за малюнком у тексті.

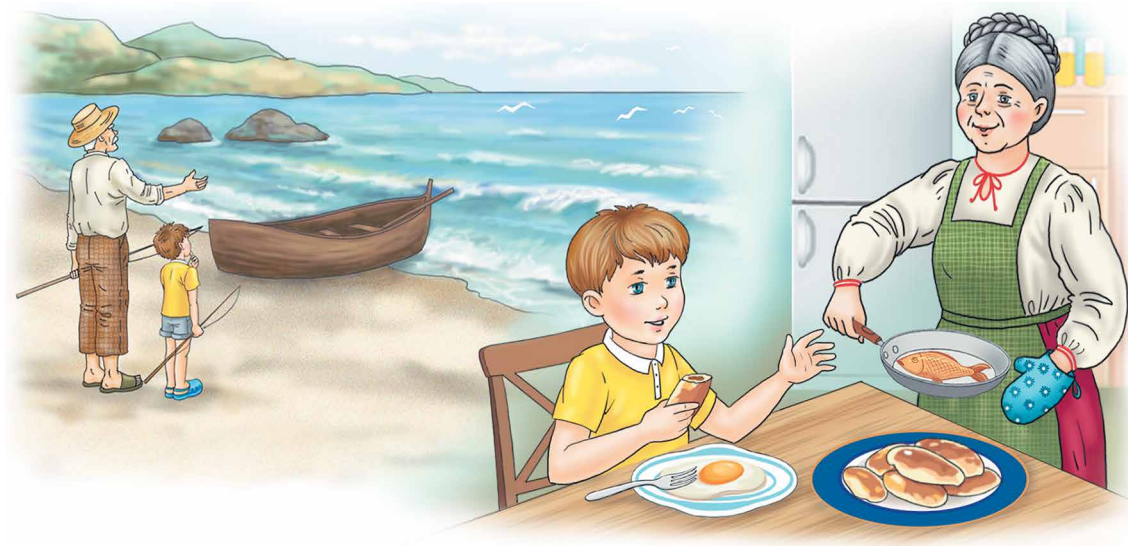
Знаю, яке в ремеза гніздо, можу про нього розповісти. Знаю, що «Рукавичка» — українська народна казка. Умію назвати персонажів твору.

Ніколи вгору глянути

Що заважає *глянути вгору*?

Юрій Збанацький — український письменник. Природна допитливість, спостережливість і кмітливість, а також гарна пам'ять завжди допомагали йому у творчості.

МОРСЬКА ЧАЙКА

(Уривок)

Дорослі часто кажуть: ніколи вгору глянути. Я раніше дивувався собі — як це так? Адже я міг скільки завгодно дивитися в синє непроглядне небо. То чи заважав хто дивитися вгору моїй мамі чи бабусі?

Тепер я знав, що то значило — ніколи вгору глянути. Ну, ось же самі подумайте. На горищі ждала риби моя покалічена чайка. Коська вже, мабуть, майстрував супутника, а я і йому пообіцяв допомагати. П'ятниця кликав мене в будинок відпочинку, бо йому хотілося зі мною піти до мами. А тут дідусь пообіцяв узяти з собою на справжню рибну ловлю. Це вам не просте діло — махати з берега або з баркаса вудочкою. Це вам — ловити рибу у відкритому морі. Там, де море сходиться з небом. Там, де проходять кораблі. Отож скажіть, будь ласка, чи мав я час глянути вгору?

Я вже ладен був одразу, кинувши все, податися з дідусем у море. Але дідусь одправив мене додому.

— Я тебе покличу, коли треба буде, — сказав.

Коли я повернувся додому, мама та бабуся вже прокинулися.

— Що це тобі не спиться, Даньку? — здивувалася мама.

— А я дідусеві допомагав, — відповів я.

І мені було так радісно, що я допомагав дідусеві. Я був гордий з того, що не проспав сонця.

Бабуся поставила на стіл пахучі рожеві пундики, що аж кипіли в маслі, та смажену ставриду.

— Ану ось присувайся до столу та порадуй бабуся. Що ж я тобі — даремно смажила та випікала?

Я й незчувся, як поїв майже всі пундики, бо вони були дуже смачні. А потім взявся за рибу.

— Хто тобі сподобався у творі? Що можеш про нього розказати?

1. Які справи були заплановані в Данька на день? Чи можна було щось відкласти? Який вислів він використав, щоб підкреслити свою надзвичайну зайнятість?
2. Яким словам тексту відповідають малюнки? Прочитайте їх одне одному.
3. Назвіть усіх персонажів твору. Розіграйте розмову мами та бабусі з Даньком. Доповніть її словами подяки, які скаже Данько бабусі після сніданку.

— Уяви себе на місці Данька. Що зробиш спочатку, що — потім і насамкінець? Визнач, що найважливіше, а що можна відкласти. Враховуй конкретну ситуацію.

4. Якщо хтось із твоїх рідних каже, що ніколи вгору глянути, як ти можеш допомогти?

Знаю, коли можу сказати ніколи вгору глянути. Умію розподіляти справи за важливістю.

— Коли хтось вірить у тебе і потребує твоєї підтримки, ти маєш бути сильним духом!

Василь Сухомлинський — український письменник, педагог. Написав понад двісті казок для дітей.

НЕ БОЮСЯ НІ БЛИСҚАВКИ, НІ ГРОМУ

Був жаркий червневий день. Діти гралися, читали цікаву книжку, варили кашу. Надвечір із-за лісу насунула чорна хмара, загримів грім. Від дощу

діти повтікали в курінь до пастухів. І Вітя побіг. Коли це сяйнула блискавка і пролунав такий оглушливий грім, що хлопчик із переляку присів під великим деревом, заплющив очі й мало не розплакався. Він уже хотів гукати на допомогу, як побачив поруч однокласницю Валю.

Вона тремтіла зі страху.

— Це ти, Вітю? Ой, як добре, що я не одна. Тепер мені не страшно.

Вітя перевів дух, оглянувся. Ліс потонув у струменях дощу. Блискавка блискала, осяваючи на мить своїм світлом дерева й кущі. Ліс шумів, стогнав. Віті здавалося, що у світі, крім нього і Валі, немає нікого.

Він відчув, як у нього в душі щось випростується. Йому стало соромно боятися. Хіба можна боятися, коли поруч із тобою дівчинка й ти відповідаєш за неї?

— Не бійся, Валю, — сказав Вітя. — Я не боюся ні блискавки, ні грому.

Вітя доторкнувся рукою до її русої коси. Тепер він уже не боявся нічого.

1. Яка подія трапилася з дітьми? Яке почуття їм довелося пережити?
2. За кого ти хвилюєшся, коли читаєш оповідання?
3. Хто потребував підтримки й одержав її від Віті? Як це його змінило? Якими словами Вітя заспокоїв Валю? Що звучало в його голосі (спокій, впевненість, страх)? Вибери.
4. Відшукай у тексті й прочитай опис грози. Уяви себе на місці Віті. Як діятимеш у подібній ситуації?

5. Прочитай слова Валі. Передай голосом зміну її настрою. Уяви, як розгорталися б події, якби Вітя не відчув себе сильним. Що робитимеш, коли тебе застане гроза в лісі, полі?

Розумію, що сильними духом стають не одразу. Умію передати під час читання голосом емоції персонажів твору.

Щастя знаходить тих, хто вміє його бачити у своєму житті

Рус Лагеркранц — шведська письменниця.

МОЄ ЩАСЛИВЕ ЖИТТЯ

(Уривок з розділу 1)

Уже пізно, але Дані не спиться.

Деякі люди, щоб заснути, лічать вівці, а от вона — ні! Даня лічить, скільки разів була щаслива.

Скажімо, того дня як Даня була мала і двоюрідний брат подарував їй жабу.

І тоді, коли навчилася плавати — зробила три помахи руками і вперше втрималася на воді.

А ще тоді, як у неї з'явився свій шкільний ранець. Даня була дуже щаслива, що піде в перший клас.

У школі Даня познайомилася з дівчинкою Еллою Фрідою. І була щаслива. Вона була щаслива, коли гойдалися з Еллою Фрідою.

А ще тоді, коли вони сиділи в кімнаті для розваг і малювали сонце, що заходить. Вони обидві любили захід сонця.

Даня була щаслива, коли вчителька дозволила їй та Еллі Фріді сидіти в класі за однією партою.

І якось вони всім класом пішли на прогулянку в гори. Спершу милувалися краєвидом. Потім влаштували пікнік, і Елла Фріда вийняла зі свого ранця сюрприз. То була скринька, у якій лежали два ланцюжки. На кожному було по півсердечка.

— Це ланцюжки дружби, — сказала Елла Фріда.

Траплялося, що вони сварилися. Але вже за якусь мить вони мирилися.

Безперечно, Даня — найщасливіша у світі людина, але не завжди. Принаймні вона не була щасливою на перервах, відколи поїхала Елла Фріда в інше місто.

Але щастя повертається до Дані, бо вона його чекає.

Переклала зі шведської Галина Кирпа

1. Про кого розповідається у творі? Чим особлива ця дівчинка? Коли Даня почувалася щасливою?
2. Якою вона вважала себе? Розкажи, які світлі події свого життя пригадувала Даня.
3. Продумай свої дії на прикладі дій Дані.
4. Визначте вдвох, як треба читати цю частину твору — тихо чи голосно. Прочитайте одне одному.

Дональд Золан. Діти

Дитячі книжки, написані для мене

Обговоріть разом, чи модно нині читати книжки. Що дає книжка читачеві? Доповніть схему власними думками.

КНИЖКИ
ЧИТАТИ — ЦЕ
МОДНО!

Книжка добра навчить,
від дурного відверне.

З книжкою жити —
з добром дружити.

Книжки читати —
усе знати.

Як вибрати книжку? Про що розповідає обкладинка?

1. Роздивись обкладинку книжки.
2. Як ти думаєш, про кого чи про що розкаже в цій книжці Френсіс Бернет, англо-американська письменниця?
3. Прочитай уривок із цієї книжки.

Сарі сім років. Вона живе з татом. Понад усе любить книжки. Читає все, що є в татовій бібліотеці. А ще вона повсякчас вигадує різні дивовижні історії та переповідає їх сама собі. Інколи вона розповідає їх ще й батькові. Вони подобаються йому не менше, ніж їй самій.

Капітан Кру, Сарин татко, молодий, веселий. Йому ніколи не набридає слухати Сарині дивні вигадки.

Лялька Емілі — найкраща подруга дівчинки. Вона розказує Сарі про тата, якщо його немає поруч.

1. Що цікавого про дівчинку ти дізнався/дізналася з обкладинки і прочитаного уривка?
2. Прочитай, що написано на обкладинці внизу ліворуч. Чи довіряєш ти такій рекомендації?

Всеволод Нестайко — український дитячий письменник. Його твори читають і люблять діти в Україні та за її межами. Тож поради він міг тільки хорошу книжку. З добрими людьми приходять до тебе добрі книжки!

3. Розкажи, кому ти довіряєш, коли тобі радять прочитати ту чи іншу книжку?

4. Де найкраще вибрати книжки для читання? Обговоріть це питання у класі. Про нові книжки систематично розповідає КЛЮЧ — електронна сторінка для дітей на сайті Національної бібліотеки України. Дізнайтеся, з яких слів складається назва КЛЮЧ. Навчіться користуватися цією інформацією.
5. Розглянь обкладинки книжок українських видавництв. Яку з них ти хочеш прочитати? Поясни свій вибір.

6. Прочитай смішинку. З ким ти погоджуєшся: з татом чи сином?

— Хіба так читають книжку, синку? Ти ж пропускаєш по кілька сторінок.

— Тату, це книжка про шукачів скарбів. Я хочу, щоб вони їх швидше знайшли.

- Попрацюйте над проектом «Свято дитячого читання», яке буде в березні. Визначте, які книжки бажаєте прочитати.

До якої книжки хочете виконати ілюстрацію, аплікацію, виліпити персонажів чи підготувати виставу? З ким хочете організувати зустріч? Розподіліть обов'язки.

Знаю, що обкладинка й читання кількох абзаців тексту допоможуть мені визначити, про що твір. Умію добирати книжки для читання. Прислухаюся до порад щодо читання. Планую свою участь у проекті.

ЗВУКИ І БУКВИ

Звуки мовні та немовні

— Яка гарна золота осінь! Та осінній ліс став неголосним, тихим.

— Зате влітку там стільки співу й галасу було! Згадаймо! Я називатиму звуки, а ви відгадайте, чиї це голоси.

5. Кого з птахів і звірів загадала Емма?

Ку-ку, кар-р-р, аву-у-у, скре-ке-ке, цвірінь-цвірінь, ш-ш-ш, тьох!-тьох!-тьох!

— Це звуки, якими «розмовляє» природа. Удари грому, шурхіт дощу, шелест листя, дзижчання бджілки, квакання жабок, кування зозулі тощо — **немовні** звуки. Людина ж висловлює думки словами, які теж складаються зі звуків. Це **мовні** звуки. Пропоную завдання, що покажуть роль звуків у мовленні людини.

6. Добери слова, що починаються звуком [л]. Назви звуки, з яких складаються ці слова.

Ліс, лисичка, людина, лагідний, летить, ...

— А ось слова, у яких є спільний звук.

7. Визнач у словах спільний звук.

Син, дим, мир, лин, сир, вир, жир, тир.

— А в цих словах зі зміною лише одного звука змінюється значення.

8. Назви ці звуки.

Байка, гайка, чайка, майка.

— Еріку, ти сказав «звук», але ж ми слова прочитали, вони записані, ми їх не промовляли.

— В усному мовленні ми звуки вимовляємо і чуємо. На письмі звуки передаємо буквами. Ми їх пишемо і бачимо.

9. Розглянь малюнки. Назви зображені предмети. Назви звуки, з яких складаються ці слова, і букви, якими позначають звуки на письмі. Полічи, скільки звуків і букв у цих словах.

— Позмагаймося!

10. Хто швидше змінить у поданих словах перший звук, щоб утворилося нове слово? Скільки звуків і букв у цих словах?

Так, ..ак, ..ак, ..ак, ..ак. Вам, ..ам, ..ам. Зуб, ..уб, ..уб, ..уб. Мити, ..ити, ..ити, ..ити, ..ити, ..ити, ..ити.

— Пропоную загадки про чарівні перетворення слів. Відгадай, як я це зробив!

11. Перетвори слова!

сон → сом → слон
коса → оса → роса → кора
місто → тісто
щука → рука
кріт → кіт

сіль → міль
муха → мука
нора → гора
колобок → колосок
калина → малина

— У мене теж є загадки, їх написав поет Анатолій Качан.

12. Прочитай і відгадай загадки. Який звук (букву) загубив герой першої загадки? Яка буква (звук) «впала» у другій?

- 1) Я знайшов у лісі гриб,
А приніс додому... риб.
Мабуть, десь поміж кущів
Букву «..» я загубив.
- 2) Солоний вітер після зливи
Трусив щосили синю сливу.
Упала буква «..» зі сливи —
І стала синя слива сива.

Знаю, що звуки на письмі передають буквами. В усному мовленні звуки ми чуємо і вимовляємо, а на письмі — букви бачимо і пишемо. Умію розрізняти мовні й немовні звуки, змінювати у словах звуки так, щоб утворилося інше слово.

**Буква як знак звука.
Звуко-буквений склад слів**

— Ерікові сподобалося експериментувати зі словами, змінювати звуки й створювати нові слова. Тож я принесла цікаву загадку-кросворд.

13. Розгадай кросворд.

1. Це чоловіче ім'я.

	а	в	а
--	---	---	---

2. Таким словом висміюють не-уважну людину.

	а	в	а
--	---	---	---

3. На ній люди сидять за довгим столом.

	а	в	а
--	---	---	---

4. Ця птаха дуже пишається своїм розкішним пір'ям і хвостом.

	а	в	а
--	---	---	---

5. Це запашний ранковий напій.

	а	в	а
--	---	---	---

— Матвійку, підкажи, чому у словах *булька* і *кулька* букв більше, ніж звуків, і навпаки, у слові *яблуко* звуків більше, ніж букв.

— Дослідимо разом.

14. Склади звукові моделі поданих слів за зразком. Промовляй слова виразно, щоб було чути всі звуки.

ЗРАЗОК. Булька $\boxed{-\overset{\cdot}{\circ}=\overset{\cdot}{\circ}}$, яблуко $\boxed{=\overset{\cdot}{\circ}-\overset{\cdot}{\circ}-\overset{\cdot}{\circ}}$.

Сім, ключ, своя, синя, липа, ящик.

— Виходить, що **ь** — це буква, а не звук? І в тих словах, де він є, більше букв, так? Ви зі мною погоджуєтесь?

— В українській мові букви **я, ю, є** інколи позначають два звуки, а букви **ї** та **щ** завжди передають два звуки [йі] та [шч].

— Життя — це, справді, загадка. У бібліотеці я прочитала цікавий текст про колибри.

15.1. Прочитай текст.

Колібри харчуються квітковим **нектаром**. Ці квіткові пташки найменші у світі! Колібри-бджілка **лише** вдвічі **більша** за джмеля (ну, скажімо, як твій мізинчик, читачу). Пташка не **боїться** людей. Вона може пошукати нектар у квітах, які в **чиїхось** руках. **Літають** колибри дуже швидко: за годину **можуть** і сто кілометрів здолати. Їхні крихітні сердечка б'ються до тисячі разів за секунду. Цікаво, що шлуночок **манюньої** пташки втричі менший від сердечка.

2. Склади усну інформацію про прочитане. Передай свої емоції від почутого. Про що ти хочеш перепитати?
3. Прочитай виділені слова. Визнач у них кількість звуків і букв. Зроби звукові моделі цих слів.

Знаю, що кількість звуків і букв у слові може не збігатися. Знак м'якшення — це буква, а не звук. Букви **я, ю, є** можуть передавати два звуки: **я** — [й][а], **ю** — [й][у], **є** — [й][е]. Букви **ї** та **щ** позначають завжди два звуки: **ї** — [й][і], **щ** — [ш][ч]. *Умію* визначати у словах кількість звуків і букв, робити звукові моделі слів.

Правильна вимова звуків та написання букв

16. Відшукай за описами слова, які відрізняються всього одним звуком.

1. Він клубочиться з багаття — д..м.
2. У ньому живуть люди — д..м.
3. Цю дію людина виконує на прохання, обіцяє — д..м.

— Еммо, ти любиш читати казки? Мені подобаються народні. У них багато мудрості. Мої улюблені казки «Колосок», «Лисиця та Журавель», «Пан Коцький» і «Котигорошко».

— Так. Багато мудрого є в казках і прислів'ях. Ось я підготувала кілька прислів'їв.

17. Добери прислів'я за змістом улюблених казок Микити. Виразно прочитай, поясни їхній зміст та зв'язок з казками. Чітко вимов звуки у виділених словах. Визнач у них кількість звуків і букв.

Хто боїться, у того в **очах** двоїться. Хочеш **їсти** калачі — не лежи на печі. Де **мужність**, там і перемога. Як гукнеш — так і відгукнеться,

18. Прочитай слова спочатку зі звуком [ґ], а потім — [г]. Правильно вимовляй ці звуки.

[ґ]рати	[г]рати	[ґ]авкати	[г]ава
[ґ]рудка	[г]роно	[ґ]удок	[г]рунт
[ґ]уляти	[г]удзик	[ґ]ратися	[г]уля
[ґ]винт	[г]валт	[ґ]ора	а[г]рус

— Позмагаймося: хто швидше полічить у словах кількість звуків і букв і здогадається, чому букв більше, ніж звуків. Звернімо увагу на вимову і написання цих слів.

ведмі́дь
вѐресень
портфѐль
учі́тель

— SOS! SOS! Мої улюблені приказки просять допомоги. Діти переплутали в деяких словах звуки й записали їх не тими буквами.

19.1. Знайди ці слова, запиши їх правильно.

Боягуз своєї *ліні* боїться. Від добра *бобра* не шукають. Крутиться як *булка* в колесі. Два *кити* в одному мішку не помиряться. Не знаючи броду, не лізь у *моду*. Тиха *хода* греблю рве. Не роби з *муки* слона. Вовка *роги* годують.

2. Які з виправлених слів відповідають звуковим схемам: , , ?

3. Утворіть звукові моделі слів: *ящірка*, *сіль*, *м'ята*, *свято*.

Знаю, що заміна, додавання чи вилучення одного зі звуків слова змінює його значення. *Умію* визначати в словах кількість звуків і букв, робити звукові моделі слів.

— Позмагаймося на звання кращого скоромовця.

20. Прочитайте скоромовки Ганни Чубач. Зробіть звукобуквений аналіз виділених слів.

1. Гедзь, гедзиня й гедзеня розмірковують **щодня**: — Як навчитися літати, щоб нікого не кусати? 2. Щука **щуці** говорила: — Я вмиваюся без мила, бо пахуче мило воду б забруднило!

21. Перевір себе. З довідки добери до слів лексичне значення.

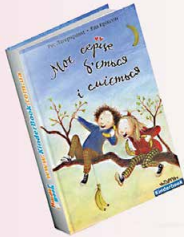
Гава, ґазда, ґандж, ґатунок, ґречний, ґрати, ґринджоли.

ДОВІДКА: сани, господар, сорт, ворона, чемний, вада, переплетення металевих прутів на вікнах.

22. З поданих слів склади два речення. Підкресли слова, у яких звуків більше, ніж букв.

Кущі, гніздечка, гойдати, пташині. Щасливий, щебетати, щиглик, без відпочинку.

 — Читаймо продовження розповіді про дівчинку Даню. Вона сумує за подругою. Та життя плине далі. Друга книжка має назву «Моє серце б'ється і сміється».

23.1. Прочитай текст.

Це знову Даня! Та, яка дуже щаслива. Щоправда, іноді вона відчуває себе дуже нещасною, але тих випадків не бере до уваги.

Даня не сприймає ніяких нещасть. Вона їх відкидає. Тому й вигадує в усіх казках щасливе закінчення.

2. Випиши з тексту слова, у яких кількість звуків і букв не збігається. Поясни чому.

Знаю назви букв, правильно вимовляю звуки. Умію розрізняти звуки і букви.

Книжкове місто, у якому живуть мої мудрі друзі

Прочитай початок розмови Тоні з Микитою.

— Я люблю відвідувати місто книжок — бібліотеку. Тут мене гостинно зустрічає бібліотекар і допомагає вибрати книжки. Книжки беру додому. Люблю читати в затишному куточку біля вікна, у м'якому кріслі.

— Я люблю бувати в читальному залі бібліотеки. Тут часто виконую домашні завдання. Адже потрібна книжка — поруч. Ресурси Інтернету — до моїх послуг. Виконав домашні завдання і до ігрової кімнати завітав.

1. Розкажи, де розташована твоя бібліотека, як до неї йти від твого дому. З ким ти ходиш до бібліотеки?
2. Про що ти любиш читати?

Прочитай кінець розмови Тоні з Микитою.

— Ми вчора працювали в бібліотеці з учителем. Прочитали цікаві факти про Україну. Послухай. Уся територія України розташована в Європі. Україна — найбільша європейська держава. Ти знаєш, що означають кольори прапора України?

— Синій і жовтий — то чисте небо над хлібним ланом.

— Кольори символізують мирну працю і добробут. А ще Україна славиться смачними стравами — деруни, вареники, борщ.

— Мене дуже зацікавила й інша інформація. Про відкриття українців. Учений з Харкова придумав, як зробити аналіз крові й не проколювати палець. Прилад, який він створив, уже використовують в Україні. Ось за це я йому дуже вдячна!

— Дякую, Тоню, за інформацію.

- 1. Що тебе зацікавило в розмові дітей? Про що хочеш дізнатися більше?
2. Якою інформацією бажаєш поділитися з друзями?
3. Які дитячі журнали, газети ти читаєш? Які рубрики є улюбленими?
4. Обговоріть разом, з яких джерел ви дізнаєтеся про події в країні, новинки художньої літератури.

 Як ти думаєш, чим цікава робота бібліотекаря? Прочитай виразно вірш Ганни Чубач.

В центрі міста, де аптека,
Є моя бібліотека.
Там завжди красиво й чисто,
Наче в храмі урочистім.

До книжок охоту маю —
Їх усі перечитаю.
А закінчу інститут,
Працювати буду тут!

Знаю, що в читальному залі можу читати книжки, газети, журнали. Книжку можу взяти додому. Умію попросити бібліотекаря, щоб допоміг вибрати потрібну мені книжку.

Бібліотека творить дива

— Які дива?

— Лисиця полюбила читання і подружилася з Курочкою. Дива!

Лоренц Паулі — автор книжки, швейцарський письменник

Катрін Шерер — художниця-ілюстраторка

ЛИСИЧКА ЙДЕ ДО БІБЛІОТЕКИ

Лисиця гналася за Мишкою. Мишка кинулася до підвального віконця, тільки хвостик майнув.

Лисиця кинулася за нею. Раптом Мишка зупинилася:

— Т-с-с! Ми в особливому місці. Це не мисливські угіддя. Це БІБЛІОТЕКА!

— Пеппі... що?

— Бібліотека!

— А що таке бі-блі-о-те-ка?

— Тут можна читати книжки, щоб вивчати світ, дізнаватися нове.

Мишка схопила книжку і принесла її Лисиці.

— Це для тебе!

На першому малюнку Лисиця побачила дідунь з котиком. Біля них — курочки.

Яку книжку дала Мишка Лисиці, аби та залишила її у спокої?

— Ку-у-у-у-у-рочки! Яка чудова ідея!

Мишка з полегшенням зітхнула. Лисиця побігла на вулицю.

— Не забудь повернути книжку на полицю!

Наступного вечора Лисиця повернулася.

— Хочу взяти ще цю книжку додому. І тебе, Мишко, також. Почитаєш мені цю казочку.

Бо я... Розумієш, я не вмю читати.

— У мене немає часу. Я знайшла потрібну мені книжку. І зараз читаю її. Але он там стоять аудіокнижки. Може, знайдеш свою книжку на диску?

Лисиці пощастило знайти аудіокнижку, і Мишка пояснила:

— Ти можеш взяти книжку і диск разом. Але обов'язково поверни і не гризи сторінки. Тобі потрібно завести бібліотечну картку і...

Але ані книжки, ані диска, ані Лисиці вже не було.

Через три дні Лисиця повернулася. З Курочкою.

— Це якийсь безглуздя! Я курку вже тримала в зубах. І тут вона мене запитує, чи знаю я, що курячі кісточки шкідливі для мого горла і шлунка. Це правда?

— Подивися в енциклопедії.

Курка читала Лисиці енциклопедію так довго, що вони в бібліотеці заснули.

Зійшло сонце. Відчинилися двері, і до бібліотеки зайшли люди. Мишка розбудила Курочку, а Курочка — Лисицю.

Вони хотіли тишком-нишком піти, але раптом Курочка впізнала свого господаря. Вона прошепотіла Лисиці:

— Якщо я обізвуся «ко-ко-ко!», то він тебе схопить!

Лисиця затремтіла. Та ось вона примружила око, побачила на обкладинці книжки смажене курча і сказала:

— Дивись, яку книжку хоче взяти твій господар!

Тепер настала черга тремтіти Курочці.

Як ти думаєш, можливо, це була книжка кулінарних рецептів?

— А знаєш що? Я викопаю під курятником хід і випущу всіх курей. А ти мене за це навчиш читати.

Курочка кивнула.

Вони вибрали книжку, яка сподобалась обом.

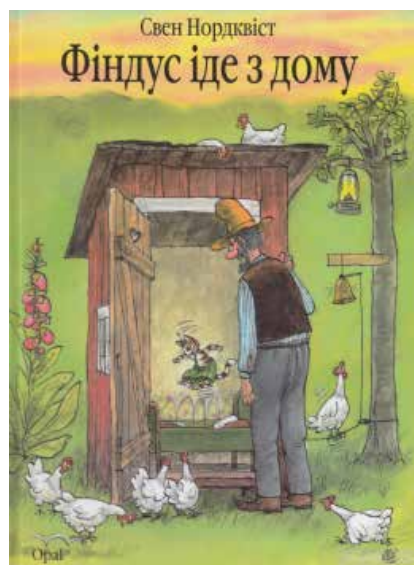
А потім — ще одну. І ще...

Пригинаючись під вагою книжок, вони підкралися до виходу.

— Стійте! — закричала Мишка. — Більше десяти брати не можна! І поверніть усі книжки в бібліотеку, щойно прочитаєте!

Переклала з англійської Світлана Колесник

Обкладинка книжки «Фіндус іде з дому»

Обкладинка книжки «Пеппі Довгапанчоха»

1. Розкажи, які епізоди справили на тебе найбільше враження.

2. Назви персонажів твору. Вислов своє ставлення до них.

3. Коли в Лисиці виник інтерес до читання? Хто допомагав їй здобувати інформацію з книжок і вчитися читати?

4. Яку книжку читала Курочка Лисиці? Упізнай за обкладинкою.

5. У бібліотеці Лисиця з Курочкою вибирали книжки, які їм сподобалися. Як ти думаєш, які книжки можуть цікавити їх обох? Добери з тексту підпис до ілюстрації на с. 47.

6. Обговоріть у групах. Про які правила користування книжками в бібліотеці ви дізналися? Виберіть частину твору, спочатку прочитайте за ролями, а потім розіграйте.

Упізнаю книжку за обкладинкою. Знаю правила користування книжками в бібліотеці. Розумію, що книжка багато розповідає тому, хто хоче і вміє читати.

Алфавіт. Правильне читання букв українського алфавіту

— Я принесла цікаві ігри. Позмагаймося: хто швидше знайде в цих словах спільні звуки.

24.1. Знайдіть у словах першого рядка спільний звук; у словах другого рядка — по два спільних звуки.

1. Жаба, журнал, ложка, **ножі**, рожевий, жук, жирафа, жовте, **тиждень**, режисер.

2. Крук, кури, раки, **ріки**, кроти, краби, скрегіт.

2. У виділених словах вимови спочатку назви букв, а потім зроби їх звукові моделі.

— А тепер працюймо зі словником! Чи правильно написано слово *режисер*? Щоб швидко відшукати це слово у словнику, слід знати *алфавіт*. Адже алфавіт — це...

— Алфавіт, або абетка, азбука, — це розміщення букв у кожній мові в усталеному порядку. Українська абетка має такий порядок:

БУКВИ					
друковані	рукописні	вимовляємо	друковані	рукописні	вимовляємо
А а	<i>А а</i>	а	Ї ї	<i>Ї ї</i>	ї
Б б	<i>Б б</i>	бе	Й й	<i>Й й</i>	йот
В в	<i>В в</i>	ве	К к	<i>К к</i>	ка
Г г	<i>Г г</i>	ге	Л л	<i>Л л</i>	ел
Ґ ґ	<i>Ґ ґ</i>	ґе	М м	<i>М м</i>	ем
Д д	<i>Д д</i>	де	Н н	<i>Н н</i>	ен
Е е	<i>Е е</i>	е	О о	<i>О о</i>	о
Є є	<i>Є є</i>	є	П п	<i>П п</i>	пе
Ж ж	<i>Ж ж</i>	же	Р р	<i>Р р</i>	ер
З з	<i>З з</i>	зе	С с	<i>С с</i>	ес
И и	<i>И и</i>	и	Т т	<i>Т т</i>	те
І і	<i>І і</i>	і	У у	<i>У у</i>	у

БУКВИ

друковані	рукописні	вимовляємо	друковані	рукописні	вимовляємо
Ф ф	<i>Ф ф</i>	еф	Щ щ	<i>Щ щ</i>	ща
Х х	<i>Х х</i>	ха	Ь ь	<i>Ь ь</i>	знак м'якшення
Ц ц	<i>Ц ц</i>	це	Ю ю	<i>Ю ю</i>	ю
Ч ч	<i>Ч ч</i>	че	Я я	<i>Я я</i>	я
Ш ш	<i>Ш ш</i>	ша			

25. Назви, хто зображений на малюнку. Запиши слова-назви в алфавітному порядку. Назви в них звуки і букви. У яких словах букв більше, ніж звуків? Чому?

— Перевір знання алфавіту за уривком з твору Френсіс Бернет «Маленька принцеса».

26. Розташуй виділені слова в алфавітному порядку і визнач у них кількість букв і звуків.

Протягом наступних десяти хвилин Беккі здавалося, ніби вона потрапила у світ, створений фантазією. Сара відчинила **буфет** і дала їй вели-

кий шматок торта. Вона дуже раділа, коли бачила, як голодна дівчинка жадібно відкушувала і ковтала смаколик. Сара щось розповідала, запитувала, весело сміялася, доки страхи Беккі не розвіялись остаточно. Зрештою вона набралася сміливості, щоб і самій запитати.

— Цього замало! Влаштуймо «мозковий штурм».

1. Алфавіт ще називають...
2. За алфавітом пишуть списки,...
3. В українському алфавіті є ЗЗ...
4. Алфавіт потрібно знати, щоб...
5. Букви української абетки, у назвах яких є [а] — ...
6. Чому на клавіатурі букви розміщено не за алфавітом?

Знаю, що алфавіт — це усталений порядок букв і як правильно називати букви. Умію користуватися алфавітом, розташовувати слова в алфавітному порядку.

Правильне розташування слів за алфавітом з орієнтацією на першу букву

27. Запишіть удвох в алфавітному порядку: імена дітей вашого класу; назви шкільного приладдя. Перевірте одне одного і доповніть за потреби.

Аліна, Богдан, ...

Гумка, зошит, ...

— Наші імена теж запишіть, будь ласка!

28. Відгадай загадки. Відгадки запиши в алфавітному порядку.

1. Під землею птиця кубло звила і яєць нанесла. 2. Без нього, кажуть люди, борщик у нас не буде. 3. Має шкір сім, витискає сльози всім.

29. Випиши з орфографічного словника чотири слова за алфавітом. Склади з ними чотири речення.

— Позмагаймося парами! Я — з Еріком.

30. Запишіть за алфавітом: 1 — назви дерев; 2 — назви птахів. Перевірте та доповніть одне одного за потреби.

— Аж ось і я, тепер працюймо у групі.

31.1. Виразно прочитайте, як Мишка пояснює Лисиці, що таке бібліотека і які там правила. Яка це книжка? Які там герої?

— Тс-с-с! Ми в особливому місці. Тут нікого не можна турбувати. Ти порушуєш порядок! Все, що тут є, можна лише позичити. Не забудь повернути книжку на полицю! Обов'язково поверни і не гризи сторінки. Тобі потрібно завести бібліотечну картку... Більше десяти книжок брати не можна!

2. Випишіть в алфавітному порядку слова, у яких кількість букв і звуків неоднакова.

3. Дослідіть, для чого в бібліотеці слід знати алфавіт.

Знаю правильні назви букв, їхній порядок в алфавіті. Умію розташовувати слова за алфавітом, користуватися ним у роботі зі словниками та списками.

ЧИТАЮ ПЕРШУ КНИЖКУ ОСЕНІ

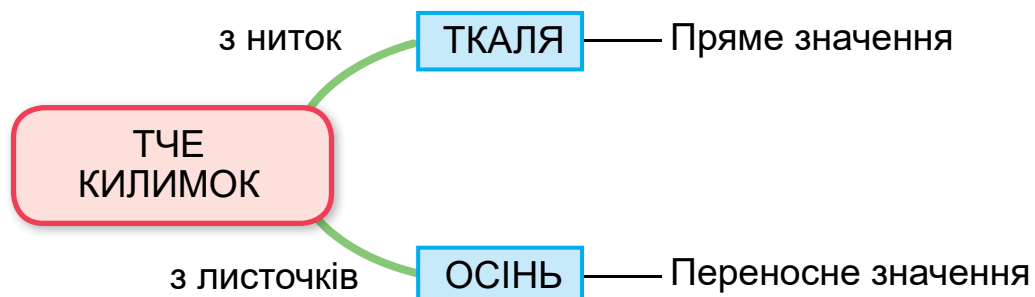
Автор книжки *осінь*? Що вона розкаже про себе?

Сторінка перша. Осінь тче килими

Із чого осінь *тче* килими? Де їх *простеляє*?
Із чого *ткаля* тче килимок?

🔍 У якому запитанні виділені слова вжито в прямому значенні, а в якому — у переносному? Опрацюй схему.

Наталка Поклад — українська поетеса. Пише про радість життя й відкриття всього навколо, любить творити в мандрівках.

ОСІННІЙ КИЛИМОК

Ранок виткав килимок — до листочка — ще листок: золотистий — тополиний, зеленавий — горобинний, блідо-жовтий — яблуневий, червонястий — черешневий. Хризантеми — у куточок, — ой і гарний килимочок!

- 🎲 1. Із чого ранок виткав килимок? Прочитай вірш. Які листочки ти можеш упізнати на малюнку?
2. Вибери один листочок, з якого осінь ткала килимок. Складіть разом казку про його пригоди.
3. Прочитай перші два рядки. Прислухайся до звучання прикінцевих частин слів. Вони співзвучні!

— Це **рима** — співзвучність прикінцевих частин слів у віршових рядках. Слова *килимок* — *листок* римуються.

4. Прочитай вірш, не поспішаючи, ніби ткаля тче.
- 🔍 Відшукай у вірші слова, що римуються зі словами: *килимочок*, *тополиний*, *яблуневий*. опиши словами, намалюй або сфотографуй улюблені картини осені.

Вибираю завдання за своїм бажанням. Знаю, що у вірші є рими. Умію їх відшукувати, описувати словами улюблені осінні картини.

Сторінка друга. Загуляли золоті падолисти

Золоті падолисти — падає золоте листя?

Анатолій Костецький

ОСІННІЙ КЛЕН

Знов золоті листочки клена
летять на землю і на мене,
такі тендітні та сумні.

Летять, кружляючи крилато,
і, мов сліди качиних лапок,
лягають тихо на землі...

1. Уяви, що листочки можуть говорити. Що вони тобі розкажуть?

2. Прочитай слова, якими у вірші описано кленові листочки. Яким словом передано їхній колір? Якими — настрої?

— Листочки сумують. Вони постають живими істотами, схожими на людей, тварин.

3. Прочитай вірш так, як підказують виділені слова.

4. Поміркуйте вдвох, чому опалі листочки клена автор порівняв зі слідами качиних лапок. Із чим їх порівняєте ви?

5. Розгляньте два малюнки. Чим вони подібні?

6. Знайди у вірші риму до слова *клена*. Прочитай вірш із пам'яті.

Умію відшукувати у вірші рими. Знаю, що у вірші звичайні слова іноді стають незвичайними. Можу прочитати вірш із пам'яті.

Сторінка третя. У вихідний їдемо на дачу

Яка подія принесе *величезну радість* родині?

Оксана Луцевська

ВЕРЕСНЕВА РАДІСТЬ

Ранок був свіжий і прохолодний.

Тато, мама та Петрик з Марійкою лагодились на дачу. Вони там зібрали майже весь цьогорічний врожай. Залишилося прибрати землю та обірвати пізній сорт винограду.

Дача була неподалік — десять хвилин машиною або годину пішки. Та сьогодні тато сподівався повертатися з виноградом. Тож вирішили їхати на авто.

Петрик з Марійкою сиділи на задньому сидінні. Петрик без кінця тицяв пальцем у вікно на жовтогарячі листочки.

— Дивися, Марієчко, листочки руді, як лисиці! Сестра кивала головою.

— А подобаються? Руді та пухнасті?

Марійка знову кивала, усміхаючись.

— Ну кажи, кажи: руді чи ні?

— Петрику, облиш — так не можна! — дорікнула мама.

Марійці йшов четвертий рік. Проте дівчинка досі майже нічого не говорила, крім «так», «ні», «дай». Батьки дуже хвилювалися, радилися і з вихователями, і з лікарями. Ті дійшли думки, що дівчинка просто не хоче говорити. Прийде час — і вона розговориться. Але коли?!

— А ці, — продовжував хлопчик, — ці листки ніби червоні хвостаті комети, що падають з неба.

Хлопчик глянув угору, і Марійка й собі подивилася.

Як ти думаєш, що відбудеться на дачі?

— Приїхали! — урочисто мовив тато. — Налітай на виноград!

Мама дістала з багажника кошики, встелила їх рушниками.

— Щоб не прим'яти грона.

Вони обережно зривали тяжкі грона то прозоро-зеленого, то темно-синього винограду.

— Ото врожай маємо! Смакуватимемо аж до весни. Мммм! Але ж і пахне! — радів тато.

— Який же смачнющий! — додав Петрик.

Невдовзі наповнили другий кошик, за ним третій, четвертий, п'ятий. Марійка інколи підходила й теж до грон тяглася. Петрик відривав для неї китицю, і вона обережно клала її до кошика.

— Ніби все! Молодці ж ми з вами! П'ять кошиків! От що гуртом працювати! Ну що, час додому? — тато підхопив два кошики й пішов до машини. Третього мама понесла за ним. Петрик намагався підійняти четвертого.

— Раз, два — взяли! — скомандував собі і... перекинув кошика!

Зойкнув, заходився збирати розсипані ягоди. Марійка метнулася на допомогу...

На твою думку, що буде далі? Прочитай ще раз заголовок. Як закінчиться ця історія на дачі? Прочитай текст до кінця.

Петрик зніжковів. Почав збирати грона.

Тут повернулася мама:

— Ну й що це?

— Ви-но-град, мамо! Стиг-лий! За-паш-ний! — відповіла Марійка.

Марійка вперше заговорила. Мама обняла донечку.

— Дякую, Пресвята Богородице! — тихо шепнула, ніби подумки.

— Дя-ку-ю... — протягла за нею дівчинка.

Розсипаний виноград сяк-так зібрали тремтячими від щастя руками й рушили.

— Лис-точ-ки-мов-ли-си-ці! — показувала дівчинка Петрикові, коли проїжджали повз барвисту лісосмугу. — А-ті-хвос-та-ті-на-че-ко-ме-ти! — сміялася вона.

І Петрик сміявся разом з Марійкою. А в тата з мамою сміялися серця від втішного доньчиного лепетання.

1. Розкажи, який епізод тебе найбільше вразив. Чим?
2. Як Петрик ставився до сестрички? Доповни речення, щоб відповісти на запитання.

Петрик дорогою розповідав про... Звертався до неї... Хотів, щоб сестричка... Діставав грона винограду, а Марійка... Зрадив, коли сестричка... Петрик ... сестричку.

3. Прочитай, що говорив тато про виноград. Спробуй голо- сом передати захоплення. Потім прочитай слова тата й мами, коли вони побачили розсипаний виноград. Передай у голосі жаль.

4. Спробуй пояснити, чому оповідання має назву «Верес- нева радість».

5 Поміркуйте разом над змістом останнього речення. Що раніше засмучувало батьків? Що тепер їх радувало? Яки- ми словами передано радість Петрика, тата й мами?

6. Як ти змалюєш найрадіснішу подію в сім'ї Петрика?

Хто розказував про листочки по дорозі на дачу? А хто — коли поверталися з дачі?

Чому діти порівнювали листочки з лисичкою, кометою? Тобі подобаються такі образи? А що тобі нагадують осінні листочки?

Запам'ятовую персонажів твору та їхні дії. Знаходжу в тексті та пояснюю порівняння, висловлюю про них свою думку.